

HERSEKZADE AHMET PAŞA

Heat W. LOWRY*

Bana ilk davetiye geldiği zaman açıkça söyledim “Ben çeşitli yerler üzerinde çalışıyorum, Anadolu’da Balkanlar’da... Lakin Kocaeli üzerine bugüne kadar bir çalışmam yok.” Sonra aklıma geldi birkaç sene evvel, bu Hersekzade Ahmet Paşa hakkında bir ufak kitap yazdım. Ve onun gerçekten Kocaeli ile ilgili bağlantısının olduğunu fark ettim.

Hersekzade Ahmet Paşa’nın geçmişi çok ilginçtir. Babası, Herzeg (dük) unvanıyla anılan Bosna-Hersek hâkimi olan Stefan Vukçiç-Koşaca’dır. Stefan Vukçiç-Koşaca öldüğünde, Hersekzade Ahmet Paşa’nın abisi mirası çalar. Bunun üzerine Hersekzade kızarak 16 yaşında ya atla ya gemiyle -tam bilmiyoruz- İstanbul’a gelir ve Fatih’in sarayında hizmete girer. Zamanla çok çok hızlı yükselerek önemli görevlere getirilir. Kendisi büyük, kuvvetli ve tanınmış bir aileye mensuptur ve her zaman o ailenin (Hersekzade ailesi) gücünden faydalanır.

Hersekzade Ahmet Paşa hayatı boyunca beş defa Sadrazam ve iki defa Kaptan-ı Derya olur. Genç yaşta (25 yaşında) Sultan II. Beyazıt’ın kızı olan Hundi Hatun ile evlenip *Damad-ı Şehriyarlığa* gelir. Ondan sonra ilk resmi görevini, Bursa’da Hüdevendigar Sancağı Beyi olarak alır.

Hersekzade Ahmet Paşa, İzmit Körfezi kıyısında Karamürsel ile Yalova arasında bulunan vakfı XV. yüzyıl sonları ve XVI. yüzyıl başlarında yaptırıyor. Bu vakfın vakfiyesine, tesadüf eseri Amerika’da Philadelphia Freer Library’de John Frederick Lewis koleksiyonunda rastlanıyor. Hatta 1940 senesinde -yani bundan 75 sene evvel- Azeri asıllı bir İranlı bunu doktora tezi olarak yayınlamıştır. Açıkçası çok iyi bir çalışma olmuştur.

Hersekzade Ahmet Paşa’nın ismi; bütün resmi belgelerde ve kroniklerde Hersekzade Ahmet veya Hersekoğlu Ahmet olarak geçerken bir vakfiyesinde ise Ahmet Paşa Hazretli, Abdullah’ın oğlu olarak geçmektedir.

Hersekzade Ahmet Paşa, vakfiyesinde iki tane cami yaptırmıştır. Lakin İstanbul’da hiç bir şey yaptırmamıştır. Bir çeşmesi bile yoktur İstanbul’da. Fakat seçtiği yerler ise çok ilginçtir. Öyle ki, Dilova’da bir cami ve bir imaret açmıştır ve bir de Trakya’daki Rûs Köyü’nde (bugünkü Keşân’da) yaptırmıştır. Belgelerde de şöyle yazıyor: “Kocaeli Sancağı’nda Yalakova kasabasına bağlı ‘Dil’ isimli bilinen köyde bir mübarek cami ve sağlam sütunlu imaret ve bir de Keşân’da bir cami inşa etmiştir. Camilerin tüm

* Prof. Dr. Bahçeşehir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Müslümanlarına ve imarete gelen müminlere miras bıraktı.” Yani olduğu gibi bu imareti ve bu camiyi Dil köyüne veriyor. Ayrıca bugüne kadar imareten hiçbir kalıntı kalmamıştır. Caminin yakınlarında bir hamam da bulunmaktadır. Bazen hamamın, bu vakfın bir parçası olduğu yazılmaktadır; lakin öyle bir durum söz konusu bile değil.

İşte bugünkü durum, Dilova’daki cami ve imaret hakkında şöyle bir pasaj gözümüze çarpmaktadır: “Zamanla mezkûr camiler ve imaret yok olursa, vakıfların gelirleriyle ikinci, üçüncü, dördüncü defa veya daha fazla restore edilsin. Ve eğer çok zaman geçtiğinden restore edilmeleri imkânsız hale gelirse, mezkûr vakıflardan elde edilen gelirler dürüst Müslümanlara ve tek tanrıya inanan fakirlere dağıtılsın.” Gerçekten caminin ve imaretin ne kadar zamandır restore edildiği bilinmiyor.

Hersekzade Ahmet Paşa, cami ve imaretin her şeyi ile yakından ilgileniyordu. Öyle ki Ahmet Paşa’nın ilgisini şu pasajdan anlayabiliyoruz: “Yukarıda zikredilen vakıf sahibi Ahmet Paşa Hazretleri, Allah hayrını kabul etsin. Şart koştu ki: Dil köyündeki mezkûr cami dürüst, dindar ve dini merasimlere hâkim imam-hatip olarak atansın ve yukarıda zikredilen camiye namaz saatlerini bilen ve güzel sesle ezan okuyabilen biri müezzin olarak atansın. Ve vakıf sahibinin ruhuna dua etme işini yeni müezzin yapsın. Ayrıca dürüst Müslümanlar arasında Kur’an okumayı bilen iki kişi, her gün birer defa En’am Suresini baştan sona okusun ve sevabını vakfedenin ruhuna armağan etsin.” Bunun yanı sıra Hersekzade Ahmet Paşa, imarete verilen yemeklerle de son derece yakından ilgilendi. Diğer bir pasajda da bu durumdan şöyle bahsedilmektedir: “Mezkûr imarete Müslümanlar ve tek tanrıya inanan kişiler arasından güvenilir ve saygın bir kişi şeyh olup, mezkûr imarete pişirilen yemeklerin iyi veya kötü olduğunu kontrol etsin ve şeyhliğin görevleri neyse yerine getirsin. Ve birisi ev sahibi olarak atanıp gelen-giden ziyaretçileri rütbelere göre nezaket göstere. Ve deneyimli biri aşçı olsun. Ve ekmekçilik işini bilip bunları yapabilen birisi fırıncı olsun. Ve mezkûr imarete 45 porsiyon koyun eti pişirilsin. Ne fazla ne eksik Yalova kasabasında kullanılan kilo ölçüğüne göre her gün 1 kilo buğday yemek pişirilsin.”

Hersekzade Ahmet Paşa’nın kendisinden neredeyse iki katı yaşındaki Sultan Mehmed’e danışmanlık yapması, yine kendisinden neredeyse on yaş büyük olan Sultan Bayezid’le kurduğu yakın ilişkilerin yanında, kendisinden on yaş küçük olan ve çabuk karar değiştiren Yavuz Sultan Selim’in genel anlamda güvenini kazanıp bunu muhafaza etmesi, bir diplomat ve devlet adamı olarak yeteneklerinin gerçek boyutlarını göstermektedir.

1517’de Sultan Yavuz Selim’i Kahire’ye gidip Suriye ve Mısır fetihlerinden dolayı şahsen kutlayan Hersekzade Ahmet Paşa, dönüşte Güneydoğu Anadolu’da Maraş yakınlarında vefat etmiştir. Bunun üzerine devlet ricali, Paşa’nın naşını Bursa’ya göndermişlerdir.